

Ljubav gori

Esej o spaljivanju mladenki u Indiji

Dr. Rajni, N. Jutla i dr. David Heimbach

(s engleskog prevela Veronika Janjić)

vake su godine u zemljama poput Indije mlade žene spaljene do smrti ili su im nanesene fatalne opekline. One su žrtve ubojstava zbog miraza. Supružnik i/ili njegova obitelj odluče da je miraz bio neprimjeren (miraz je poklon kojeg mladenkini roditelji daju budućem mužu) i pokuša(ju) ubiti mladenku kako bi se muž mogao ponovo oženiti ili kako bi kaznili njenu obitelj. Nažalost, ovo je obiteljsko pitanje često ignorirano ili je njegova ozbiljnost umanjivana, a kazneno gonjenje zbog miraza je često neadekvatno. Ovaj članak prikazuje različite scenarije ubojstava zbog miraza, istražuje različite predispozicije, sažima trenutno zakonodavstvo i predlaže rješenje ovog problema. Možemo se nadati da će razotkrivanje ovog problema prekinuti ili barem smanjiti njegovu dobro skrivenu učestalost. (J Burn Care Rehabil 2004; 25:165–170)

Svakim danom u Indiji uzrujani muževi i njihove obitelji spaljuju mlade žene jer smatraju da su dobili neprimjeren miraz (bračni dar). Ovaj članak napisan je kako bi svratio pažnju na tu žaljenja i prijezira vrijednu praksu u nadi da će se broj slučajeva smanjiti. U radu ćemo definirati termin miraz, analizirati izvješća o smrtnima vezanima uz miraz, opisati ozljede, te ponuditi ideje kako smanjiti učestalost ovakvih slučajeva u afričkim i indijskim područjima.

Koncept miraza proizašao je iz činjenice da žene u Indiji ne mogu naslijediti imovinu. Po tradiciji, mladenkini roditelji daju kćeri da muževoj kući odnese poklone u obliku zlatnih ukrasa, srebrnih alata i kuhinjskog pribora; poznato i kao *stridhan* (žensko bogatstvo). U početku je prinošenje miraza bilo bezazleno i rijetko je dolazilo do problema.¹ Sharma i dr.² opisuju miraz kao nešto što je započelo u antičkim vremenima pod imenom "*varadakshina*", a davao se mladoženji po vlastitoj želji poniznih roditelja mladenke, kako bi roditelji i mladenka pokazali svoju ljubav, naklonost, te iskazali čast mužu. No danas je *stridhan* (odjeća, ukrasi, razni pribori) kojeg roditelji daju svojoj kćeri postao sastavni dio miraza, kažu Sharma i dr., a mladoženjina obitelj ga ima pravo zahtijevati. Čak je došlo i do toga da uz zlatni nakit i odjeću današnji zahtjevi često uključuju aute, motore ili televizore. Od mladenkine se obitelji čak može

¹ Rugene N, Basu N. "What am I worth?" *Orbit: Women and Marriage* July 2002.

² Sharma BR, Harish D, Sharma V, Vij K. *Kitchen accidents vis-a'-vis dowry deaths*. Burns 2002; 28:250–3.

zahtijevati da pokrene posao ili pribavi vize za izlazak iz zemlje.³

Sharma i dr. također napominju da u današnjem obliku miraz nije ostatak feudalizma, nego je proizvod rastućeg kapitalističkog etosa: izdanak društva nejednakosti, rezultat vrlo raširenog konzumerizma, potican i potpomognut ekonomijom crnog tržišta. Jak utjecaj miraza simbol je neprekidne erozije i devalvacija statusa žena u nezavisnoj Indiji.⁴ Štoviše, obitelji mladoženja koji su obrazovaniji, kvalificiraniji i sa stranim diplomama, često zahtijevaju još veći miraz. Prema očekivanjima, doktori, inženjeri i činovnici državnih službi zahtijevaju najveći miraz, nekad i jedan *crore* (što iznosi 250 000\$). Siromašnije obitelji prolaze najgore jer se često jako zadužuju kako bi udali kćeri.⁵ Mnogi će u Africi i Indiji reći da nije sam koncept miraza pogrešan, nego da je duh te tradicije doveo do zloupotrebe miraza. Povijesno i tradicionalno gledajući, miraz je bio stvar zajednice, a sada je osobna stvar. Umirovljeni sociolog iz Nairobija, Ronald Okuta, dodaje: "Nekad je bio trajna poveznica, a sada je iznuđivanje".⁶

Sharma i dr. objašnjavaju zašto se vatra upotrebljava kao mehanizam ubojstava i samoubojstava mladih žena. Kažu da su vatra i njene moći pročišćavanja sačuvane kao znak dubokog poštovanja i straha ugrađenih u indijsku psihološku svijest. Sharma prepričava priču o *Ramajani*; indijsku mitološku priču o lordu Rami, koji nakon što spasi svoju ženu Situ iz pandža demonskog kralja Ravane, natjera Situ da pred svima hoda kroz vatru kako bi dokazala svoju čednost. Ovaj se koncept proširio na pročišćavanje i blagoslivljanje ljudskih veza i odnosa (havan – ceremonija vatre, fere – svadbeno hoda oko svete vatre, i dr. hinduistički rituali gdje se traži blagoslov boga vatre, Agnija). S obzirom na ovakve temelje, iz ove bi se perspektive na samospaljivanje moglo gledati kao na način izvršenja časnog samoubojstva.⁷

Smrti vezane uz miraz uključuju tisuće mladih žena i mladenki koje su polivene kerozinom i zapaljene jer nisu zadovoljile zahtjeve muževe obitelji za zlatom, gotovinom i robom široke potrošnje.⁸ Bezbroy mladenki u Indiji stalna su meta napada i uznemiravanja u svojim bračnim domovima jer njihovi očevi kasne s isplatom beskrajnih obroka plaćanja miraza, ili zato što se doneseni miraz smatra nedovoljnim.⁹ Postoje slučajevi kada mladenka čak i čuje muževu obitelj ili muža kako ležerno pričaju da će ju maltretirati ili ubiti.¹⁰

³ Rugene N, Basu N. "What am I worth?" *Orbit: Women and Marriage* July 2002.

⁴ Sharma BR, Harish D, Sharma V, Vij K. *Kitchen accidents vis-a-vis dowry deaths*. Burns 2002; 28:250-3.

⁵ Sharma BR, Harish D, Sharma V, Vij K. *Kitchen accidents vis-a-vis dowry deaths*. Burns 2002; 28:250-3.

⁶ Rugene N, Basu N. "What am I worth?" *Orbit: Women and Marriage* July 2002.

⁷ Sharma BR, Harish D, Sharma V, Vij K. *Kitchen accidents vis-a-vis dowry deaths*. Burns 2002; 28:250-3.

⁸ Dugger C. *Kerosene, weapon of choice for attacks on wives of India*. The New York Times. Dec 26, 2000.

⁹ Thakur H. *Are our sisters and daughters for sale*. India Together 1-3.

¹⁰ Thakur H. *Are our sisters and daughters for sale*. India Together 1-3.

Ispovijesti

U indijskom gradu Bangalore, u bolnici Victoria na odjelu za opekline, žene leže u redovima zamotane poput mumija. Rugene i dr.¹¹ govore o Sheili, 20-godišnjoj djevojci koja radi u tvornici odjeće. Roditelji su je odlučili oženiti vozačem rikša Rajannom, te su mu dali zlatni lanac, prsten i 250\$. Međutim, poslije svadbe, rodbina je po mužu zahtijevala da im u potpunosti predaju mjesečnu zaradu i da im njeni roditelji kupe televizor u boji. Kad je Sheila odbila, polili su je kerozinom i zapalili. Sa 90% opečenog tijela Sheila je umrla prije nego što su ju susjedi uspjeli odvesti u bolnicu.

Novine *Asiatica* pisale su o incidentu u indijskom gradu Lucknow. U braku tek četiri mjeseca, nedavno udanu mladenku navodno je zapalila rodbina s muževe strane. S 90% opečenog tijela 22-godišnja žrtva borila se za život u medicinskom centru "KG". Njen je otac tvrdio da je zbog pohlepe za mirazom od prvog dana braka bila izložena teškom fizičkom i psihičkom mučenju. Jedan petak poslijepodne muževi susjedi su obavijestili oca da je njegova kćer odvezena u bolnicu s teškim opeklinama. Muževa rodbina tvrdila je da je žrtva pripremala hranu kad joj je odjeću zahvatila vatra. No muž, njegova majka i brat ipak su optuženi i kasnije uhićeni.¹²

Neka ubojstva zbog miraza nisu direktno djelo ruku muža ili njegove obitelji, već su rezultat dugotrajnih verbalnih i fizičkih zlostavljanja koja dovode do samoubojstava mladenki. Dugger daje primjer Geethe (20) koja se uselila k muževoj obitelji nakon dogovorene ženidbe 1999. god. Sljedećih mjeseci muž i svekrva počeli su je tući kutlačom, metlom i štapovima šećerne trske, kaže Geetha. Oni su vjerovali da ona izbjegava svoje kućanske dužnosti. Prosijavala je rižu, donosila vodu, prala odjeću i hranila muževog nećaka. No kaže da nije stigla nanijeti i izgladiti sloj gnojiva na prednjoj stepenici prije nego što je muž došao doma. Na kraju joj je rekao bi sigurno sve obavljala kako treba da je on u mogućnosti naći drugu ženu. Geetha se polila kerozinom, te je u pokušaju samoubojstva zadobila dublje i pliće opekline na 57% površine tijela. Geetha, najmlađa od pet sestara, znala je da njeni roditelji, inače siromašni farmeri na rubu opstanka, zbog njenog miraza i svadbe već imaju veliki dug. Geetha kaže: "Udali su me uz velike poteškoće i nisam htjela da znaju da patim. Željela sam da misle da sam sretna."¹³

I za kraj, 7. prosinca 2000. god. novine iz pakistanskog grada Karachija prenijele su vijest o Atauli, muškarcu koji je svoju ženu Aishu zapalio, pri čemu joj je opečeno 70% površine tijela. Aishina je majka, u pokušaju da dobije skrbništvo nad 1 i pol godišnjom unukom, izjavila da je Aisha bila izložena "brutalnom mučenju jer nije donijela miraz". Iz tog je razloga majka bila prisiljena posuditi novac i osigurati miraz od 2 000\$. No ni to nije zadovoljilo muža, te je on zapalio svoju ženu. Na početnom ispitivanju Aisha je doktorima

¹¹ Rugene N, Basu N. "What am I worth?" *Orbit: Women and Marriage* July 2002.

¹² Garzilli E. *Newly-wedded bride burnt. A women's new year.* *Asiatica* 1999; 5:1.

¹³ Dugger C. *Kerosene, weapon of choice for attacks on wives of India.* *The New York Times.* Dec 26, 2000.

rekla da se slučajno zapalila. Kasnije je u pričama s drugima i u službenoj izjavi ipak potvrdila kako je njen muž odgovoran za ozljede, iz razloga što mu je odbila dati još novca za miraz. Aisha je naposljetku umrla.¹⁴

Područje djelovanja

Ubojstva zbog miraza vezana su isključivo za žene – i to najčešće mlade, tek udane žene. Razvrstana su na ubojstva zbog miraza (počinitelj je muž ili članovi njegove obitelji, razlog je dodatni miraz ili neplaćanje obećanog), samoubojstva zbog miraza (prisiljena ili svojevoljna, ali najčešće vezana uz zahtijevanje miraza) i 'nezgode' zbog miraza (većina svrstana pod "eksplozije štednjaka" ili "nezgode u kuhinji").¹⁵

Prema Rugeneu i Basuu¹⁶ u Indiji je približno 15 000 žena godišnje ubijeno zbog miraza, najčešće su polivene kerozinom i zapaljene. U Indiji je kerozin sveprisutno gorivo za kuhanje koje je pretvoreno u jeftino oružje nadohvat ruke, kao što su pištolj ili bejzbolska palica u američkim domovima.¹⁷ Drugi izvori navode da je procijenjeno kako je otprilike 25 000 mladenki godišnje diljem svijeta ubijeno ili osakaćeno zbog sporova oko miraza.¹⁸ U indijskom Bangloreu odjel za opekline prima 90 žena svaki mjesec, a 90% tih žena je zapaljeno.¹⁹ U biti, samo u Bangloreu učestalost ovakvih slučajeva narasla je s 4 648 u 1995. god. na 6 975 u 1998. god.²⁰ Na konferenciji Svjetske banke u Karnatki, Elizabeth je izvještavala o svom području studija, ubojstvima zbog miraza. Od 1996. do 1998. god. zabilježeno je 570 ovakvih slučajeva, no tijekom te dvije godine samo su 22 osobe osuđene. Od ukupnog broja žena koje godišnje umru neprirodnom smrću, više od polovice uzrokovano je zapaljivanjem.²¹

Stoga ne začuđuje što su ubojstva zbog miraza, uz čedomorstva ženske djece, glavni razlog što u Indiji na 1 000 muškaraca dolazi 926 žena.²² Opterećenje globalnog zdravlja nasiljem nad ženama generativne dobi iznosi 9,5 milijuna izgubljenih godina zdravog života zbog invaliditeta (disability-adjusted life

¹⁴ Staff. Karachi: man burns wife to death: Sindh high court moved for custody of child. Dawn Dec 8, 2000 (Journal Online); dostupno na URL: <http://www.dawn.com/2000/12/08/local11.htm>; Internet; accessed Dec. 8, 2003.

¹⁵ Menon P. *Dowry deaths in Bangalore*. *Frontline*. Harvard School Public Health. 1999;64-73.

¹⁶ Rugene N, Basu N. "What am I worth?" *Orbit: Women and Marriage* July 2002.

¹⁷ Dugger C. *Kerosene, weapon of choice for attacks on wives of India*. The New York Times. Dec 26, 2000.

¹⁸ Sharma BR, Harish D, Sharma V, Vij K. *Kitchen accidents vis-a-vis dowry deaths*. *Burns* 2002; 28:250-3.

¹⁹ Rugene N, Basu N. "What am I worth?" *Orbit: Women and Marriage* July 2002.

²⁰ Dugger C. *Kerosene, weapon of choice for attacks on wives of India*. The New York Times. Dec 26, 2000.

²¹ Dugger C. *Kerosene, weapon of choice for attacks on wives of India*. The New York Times. Dec 26, 2000.

²² Rugene N, Basu N. "What am I worth?" *Orbit: Women and Marriage* July 2002.

years - DALYs), što se može usporediti s koeficijentom rizika kod tuberkuloze (10.9 milijuna DALYja), HIV-a (10 milijuna DALYja) i sepsom kod rođenja (10 milijuna DALYja).²³

Studija objavljena u časopisu *Women's Health in South-East Asia* prikazuje podatke iz indijskog grada Maharashtre i ispituje uzroke ubojstava zbog miraza i profile počinitelja. Obuhvaćeno je 120 slučajeva ubojstava zbog miraza i rezultati su pokazali da su žene bile jako mlade: 88% ih je bilo mlađe od 25 godina. 46% tih žena umrlo je od opekline i u 86% od tih 120 slučajeva ubojstava glavni osumnjičeni bio je muž.²⁴ Na tragu toga, Sharma i dr.²⁵ izvještavaju o 385 slučajeva smrti uzrokovanih zapaljivanjem u indijskom Chandigarhu, od kojih su 292 žrtve (76%) bile žene. Od tih 292 žena 228 ih je bilo udano, a 248 (85%) ih je pripadalo socioekonomskoj grupi nižeg statusa. Primijetili su također da iako mlade Indije kuhaju od 13. ili 14. godine te su udane već u 17. ili 18., tek 4% žrtava spaljivanja je mlađe od 15 godina.²⁶ Nažalost, zbog mnoštva drugih problema u Indiji koje stvaraju ulični prosjaci, gubavci, tzv. djeca ulice ili prisilni radnici, sporovi oko ubojstava zbog miraza ne dobivaju dovoljno prijeko potrebne pažnje.²⁷ Tome govori u prilog i podatak da ubojstva zbog miraza daleko nadmašuju broj umrlih u prometu.

Još jedna zabrinjavajuća činjenica, s obzirom da žene svih dobnih skupina rade u kuhinji, jest ta da upravo smrtni slučajevi žena koje su nedavno stupile u bračnu zajednicu čine većinu smrtnih slučajeva prouzrokovanih "eksplozijama štednjaka". Tako porast broja smrtnih slučajeva uzrokovanih zapaljivanjem među tek udanim ženama jasno pokazuje da takve smrti ne mogu biti pripisane nezgodama u kućanstvima tj. kuhinjama, te da se najvjerojatnije radi o ubojstvima.²⁸ Sharma i dr.²⁹ kažu da je iznenađujuće da te mlade djevojke ne doživljavaju nezgode koje uključuju opekline u domovima svojih roditelja, nego se te "kuhinjske nezgode" uvijek događaju u domovima njihovih muževa. Tek je u malom broju kuhinjskih nezgoda u bolničkim zapisima zabilježeno da su i drugi članovi obitelji zadobili opekline u pokušaju gašenja vatre, te su zbog toga i liječeni. U većini slučajeva nema takvih podataka jer su žene u to vrijeme navodne bile same u kući.³⁰

²³ "Health Consequences of Violence Against Women." In: *Women's Health in South-East Asia* (Book Online). New Delhi, India: WHO, 1995. str. 1-4; dostupno na <http://w3.whosea.org>.

²⁴ "Health Consequences of Violence Against Women." In: *Women's Health in South-East Asia* (Book Online). New Delhi, India: WHO, 1995. str. 1-4; dostupno na <http://w3.whosea.org>.

²⁵ Sharma BR, Harish D, Sharma V, Vij K. *Kitchen accidents vis-a-vis dowry deaths*. Burns 2002; 28:250-3.

²⁶ Sharma BR, Harish D, Sharma V, Vij K. *Kitchen accidents vis-a-vis dowry deaths*. Burns 2002; 28:250-3.

²⁷ Thakur H. *Are our sisters and daughters for sale*. India Together 1-3.

²⁸ Sharma BR, Harish D, Sharma V, Vij K. *Kitchen accidents vis-a-vis dowry deaths*. Burns 2002; 28:250-3.

²⁹ Sharma BR, Harish D, Sharma V, Vij K. *Kitchen accidents vis-a-vis dowry deaths*. Burns 2002; 28:250-3.

³⁰ Sharma BR, Harish D, Sharma V, Vij K. *Kitchen accidents vis-a-vis dowry deaths*.

Istina je da postoje dokazi da štednjaci mogu biti opasni po život. Na primjer, 1998. god. u Bangaloreu je 7 165 osoba poginulo u takvim nezgodama, s time da su njih 1 280 bili muškarci, što dokazuje da nisu sve takve smrti rezultat obiteljskog nasilja nad ženama.³¹ Zato je pri zakonskom progonu muževa i njegove rodbine važno razlikovati opekline koje su izazvane nesretnim slučajem ili namjerno.

Liječenje

Dr. Gurumurthy u indijskoj državnoj bolnici Victoria kaže da je na njegovom odjelu za opekline velika stopa smrtnosti. Ostale bolnice mogu liječiti slučajeve u kojima se radi do 50% opečenog tijela, a svi slučajevi s iznad 80% opečenog tijela šalju se u ovu bolnicu. Dr. Gurumuthy vjeruje da pacijenti s do 50% opekline preživljavaju, a neki i s većim postocima mogu preživjeti.³² No nažalost iskustva ove bolnice nisu u skladu s iskustvima ostalih bolnica diljem indijskog podkontineta.

Trenutno zbrinjavanje slučajeva opekline dostupno indigenim narodima Indije i drugim zemalja u razvoju, manje je razvijeno nego u zapadnim zemljama. Može se dogoditi da pacijentici danima nakon zapaljenja ne bude uklonjena krasta jer se vjeruje da njeno prirodno tkivo pruža bolju zaštitu nego ograničene količine sterilizirane gaze. Također može doći do dugih odgoda izvođenja operativnih zahvata presađivanja kože zbog različitih razloga, među kojima su ograničeni broj donatora kože ili oskudna sredstva. Naposljetku, ne postoji dovoljno kirurga obučanih za izvođenje odstranjivanja ili presađivanja velikih površina kože.

Upravo zato se smrtnost povećava sa stupnjem opekline, te je najviše smrtnih slučajeva (54%) bilo prilikom opečenosti preko 60% površine tijela.³³ Ako pacijentice ne umru od posljedica zapaljivanja (vezanog uz miraz) na mjestu nesreće, umiru nedugo nakon toga zbog neposrednih posljedica ozljeda, kao što su neurogeni ili hipovolemijski šok. Površinom velike kožne opekline s vremenom se mogu zakomplicirati pod utjecajem septikemije ili pod utjecajem višestrukog otkazivanja organa. U Indiji tek nekoliko bolnica ima kapacitet intenzivne njege koja se može primjereno nositi sa potrebama oživljavanja teško opečenih pacijenata. Tako da su njihove šanse za preživljavanje vrlo male.

Burns 2002; 28:250–3.

³¹ Dugger C. *Kerosene, weapon of choice for attacks on wives of India*. The New York Times. Dec 26, 2000.

³² Menon P. *Dowry deaths in Bangalore*. *Frontline*. Harvard School Public Health. 1999;64–73.

³³ Agnithotri A. *The epidemiologic study of dowry death cases, special reference to cases in the Allahabad zone*. *Internet Journal of Forensic Medicine and Toxicology* 2002;1–16.

Predispozicije

Etiologija ubojstava zbog miraza može se pripisati sveukupnom općem zlostavljanju žena i njihovom upornom opravdavanju obiteljskog nasilja. Dapače, više od polovice udanih žena, u nedavno objavljenoj studiji indijskog Ministarstva zdravstva u kojoj je sudjelovalo 90 000 žena, premlaćivanje žena smatra opravdanim. Izjavile su da bi takve kazne dobivale zbog zanemarivanja kućanskih obveza i odgajanja djece, nepoštivanja rodbine, izlaženja iz kuće bez muževe dozvole ili ako bi pobudile sumnju u vjernost svome mužu. Također, 12% žena izjavilo je da su bile maltretirane zbog miraza. U drugoj anketi provedenoj na 10 000 žena, američka *Agencija za međunarodni razvoj* (United States Agency for International Development - USAID) iznijela je rezultate prema kojima je više od polovice žena izjavilo da je nasilje normalan aspekt bračnog života. I ovdje je kao najčešći razlog navodeno ženino zanemarivanje kućanskih obveza.³⁴

Menon³⁵ opisuje slučajeve ubojstava zbog miraza na ženskom odjelu za opekline u indijskoj bolnici Victoria, koji ima 40 kreveta. Ona kaže da su žrtve većinom mlade, udane žene iz niže srednje klase ili siromašnih obitelji. Većina žrtava (91,43%) su nepismene žene, što potvrđuje nejednakost pristupa obrazovanju i moguću nesklonost krivičnom gonjenju prijestupnika.³⁶

Postoji još jedan manje važan čimbenik koji bi mogao doprinijeti većem postotku učestalosti zapaljivanja žena, to je njihova odjeća. Golema, široka sintetička odjeća, kao što je na primjer dugi sari koji se veže oko struka, vrlo je lako zapaljiv.³⁷ No iako postoje dokazi mladenkine izloženosti faktorima koji povećavaju njihove izgleda da će se zapaliti u kuhinji, oni ne objašnjavaju visoki postotak zapaljivanja upravo mladih žena koje su kratko u braku, jer sve žene i djevojke kuhaju, nose sarije i provode vrijeme u kuhinji.

Zakonodavstvo

U posljednjih 20 godina doneseni su mnogi zakoni kako bi se smanjila učestalost ubojstava zbog miraza. Na primjer Članak 304-B indijskog zakonika o kriminalnom postupku bavi se navodnim ubojstvima zbog miraza, te ih definira kao ubojstva žena uzrokovana opeklinama ili drugim tjelesnim ozljedama koje su posljedica zlostavljanja zbog miraza. Zagovara se naziv "ubojstvo zbog miraza", a odgovornim se smatra muž/rođak.³⁸

³⁴ Dugger C. *Kerosene, weapon of choice for attacks on wives of India*. The New York Times. Dec 26, 2000.

³⁵ Menon P. *Inside the burn wards*. Frontline 1999;16–17.

³⁶ Agnithotri A. *The epidemiologic study of dowry death cases, special reference to cases in the Allahabad zone*. Internet Journal of Forensic Medicine and Toxicology 2002;1–16.

³⁷ Agnithotri A. *The epidemiologic study of dowry death cases, special reference to cases in the Allahabad zone*. Internet Journal of Forensic Medicine and Toxicology 2002;1–16.

³⁸ Staff. Karachi: Man burns wife to death: Sindh high court moved for custody of child. Dawn Dec 8, 2000 (Journal Online); dostupno na URL: <http://www.dawn>.

Okrutnost je definirana kao svojevrijedno tvrdoglavo ponašanje koje bi moglo natjerati ženu da počiní samoubojstvo ili kao ono ponašanje koje bi moglo uzrokovati ozljede opasne po život i zdravlje, ili pak kao zlostavljanje kojem je svrha osiguravanje imovine. U skladu s ovime, zakonik je dopunjen Člankom 174.³⁹ On garantira obdukciju u slučajevima kad žena koja je u braku sedam godina i manje počiní samoubojstvo, ili kad to rodbina zatraži, ili ako postoji sumnja o pravom uzroku smrti. Članak 498A objašnjava kazne koje predviđaju novčane globe i zatvor u trajanju do tri godine.⁴⁰ Zakoni jesu doneseni, ali se teško provode.

Veliku prepreku kaznenom gonjenju predstavljaju sposobnosti počinitelja da zakuhaju dovoljno uvjerljivu priču koja će ih osloboditi odgovornosti za smrt ili ozljede mladenke. Mnoštvo je priča kojima osumnjičeni pokušavaju negirati svoju upletenost. Najčešće objašnjenje takvih smrti je to da se žene slučajno same zapale dok pripremaju jelo, čaj ili grickalice.⁴¹ Sharma i dr.⁴² kažu kako su, unatoč uobičajenoj priči o eksploziji štednjaka ili ulijevanja kerozina u upaljeni štednjak, službenici koji su vodili istrage obično ustanovili da su kućanski aparati bili plinski, odnosno da uopće nisu radili na kerozin. Sharma i dr. iznose podatak dobiven ispitivanjem rodbine: u 11 od 38 slučajeva (29%) smrti navodno uzrokovanih eksplozijama štednjaka, otkriveno je da u kuhinji nije ni bilo štednjaka.⁴³ Uz sve to, policiji je posao dodatno otežan jer je većina najvažnijih dokaza namjerno uništena na mjestu događaja. Članovi obitelji i susjedi najčešće ne surađuju zbog velike emocionalne nabijenosti situacije te straha od policije.⁴⁴ U mnogim slučajevima truplo žrtve nije dostupno jer su se počinitelji riješili tijela kremiranjem bez obavještanja policije ili rodbine pokojnice.⁴⁵

Nedostatak potpore obitelji

Obitelji ovih žena mogu se također smatrati djelomično odgovornima. Roditelji ne dopuštaju kćerima da se vrate kući, u pravilu im kažu da se “prilagode” bračnom životu. Tvrde da bi ih odluka o kraju braka izvrgnula

com/2000/12/08/local11.htm; Internet; accessed Dec. 8, 2003.

³⁹ Dugger C. *Kerosene, weapon of choice for attacks on wives of India*. The New York Times. Dec 26, 2000.

⁴⁰ Elizabeth VS. *Law reform to combat domestic violence in India*. Presented at the World Bank Conference, St Petersburg, Russia; July 8–12, 2001. str. 1–13.

⁴¹ Agnithotri A. *The epidemiologic study of dowry death cases, special reference to cases in the Allahabad zone*. Internet Journal of Forensic Medicine and Toxicology 2002;1–16.

⁴² Sharma BR, Harish D, Sharma V, Vij K. *Kitchen accidents vis-a-vis dowry deaths*. Burns 2002; 28:250–3.

⁴³ Sharma BR, Harish D, Sharma V, Vij K. *Kitchen accidents vis-a-vis dowry deaths*. Burns 2002; 28:250–3.

⁴⁴ Agnithotri A. *The epidemiologic study of dowry death cases, special reference to cases in the Allahabad zone*. Internet Journal of Forensic Medicine and Toxicology 2002;1–16.

⁴⁵ Agnithotri A. *The epidemiologic study of dowry death cases, special reference to cases in the Allahabad zone*. Internet Journal of Forensic Medicine and Toxicology 2002;1–16.

društvenom izrugivanju. Neke obitelji idu tako daleko da udaju i drugu kćer za istog muškaraca koji je zbog miraza ubio njihovu prvu kćer.⁴⁶ Nadalje, istraga Menonove u policijskoj postaji u New Delhiju, na odjelu koji se bavi slučajevima vezanima uz miraz, pokazala je da roditelji ne žele svoje kćeri primiti nazad. Alternativa za mladenke su vladina skloništa. Međutim skloništa kontroliraju birokrati koje bespomoćne žrtve optužuju za iskorištavanje.⁴⁷ Dakle mladenka može izabrati između smrti od ruku rodbine i selidbe u sklonište.⁴⁸

Odgađanje pravde

Još jedna prepreka u zakonskom gonjenju slučajeva obiteljskog nasilja, pogotovo u slučajevima vezanima uz miraz, je odugovlačenje sudskih procesa. Razdoblje odgode između podnošenja slučaja sudu i suđenja neki put može biti toliko dugo da utječe na sjećanje svjedoka. Također zanimanje svjedoka u tom periodu može splasnuti, pa više nije voljan doći na sud i iznijeti dokaze. Tužiteljstvu tada može propasti cijeli slučaj.⁴⁹ Zbog ravnodušnosti policije u podnošenju prijava i vremenski dugog razdoblja parničenja na nižim sudovima, slučajevima vezanima uz ubojstva zbog miraza treba preko deset godina za saslušanje. U međuvremenu se rezultati obdukcije falsificiraju, čak se i početni izvještaji mijenjaju.⁵⁰

Te odgode izazivaju brojne probleme u istražnim postupcima i učvršćivanju slučajeva pa je stoga u pogon pušten članak 167. Zakonika o kriminalnom postupku iz 1973. god. Prema njemu istraga mora biti zaključena šest mjeseci nakon prvog ročišta. Nažalost ovaj je propis primijenjen 1986. god. na Vrhovnom sudu u slučaju žene koja je zadobila teške opekline i od njih preminula tri dana kasnije. Sucu za prekršaje predano je policijsko izvješće godinu dana nakon što se navodni prekršaj dogodio. Vrhovni sud je donio odluku da sudac za prekršaje nije trebao započinjati sudski proces o prekršaju policijskog izvješća starijeg od godine dana, te da bi suđenje mužu trebalo biti poništeno.⁵¹

Izjave na samrti

Postoje dvije vrste dokaza koje se smatraju nedopuštenima u slučajevima koje proučavamo: izjave na samrti i ispovijedi. Izjava na samrti je izjava kojom osoba na samrti razjašnjava uzroke svoje (skorašnje) smrti. Nažalost izjava na samrti najčešće je jedini mogući dokaz za osuđivanje krivaca. Često zbog nebrige vjerodostojna izjava na samrti nije snimljena i ne prihvaća se na sudu,

⁴⁶ Rugene N, Basu N. "What am I worth?" *Orbit: Women and Marriage* July 2002.

⁴⁷ Thakur H. *Are our sisters and daughters for sale*. India Together 1–3.

⁴⁸ Thakur H. *Are our sisters and daughters for sale*. India Together 1–3.

⁴⁹ Elizabeth VS. *Law reform to combat domestic violence in India*. Presented at the World Bank Conference, St Petersburg, Russia; July 8–12, 2001. str. 1–13.

⁵⁰ Rugene N, Basu N. "What am I worth?" *Orbit: Women and Marriage* July 200a2.

⁵¹ Elizabeth VS. *Law reform to combat domestic violence in India*. Presented at the World Bank Conference, St Petersburg, Russia; July 8–12, 2001. str. 1–13.

što dovodi do oslobađanja optuženika.⁵² No u slučaju Adevappa Nagappa Anagolkara protiv države Karnatake iz 1997. god., žena na samrti, nakon zadobivanja opekline na 90% površine tijela, dala je dvije izjave. Jednu je izjavu snimio dežurni doktor, tada je rekla da je ozljede zadobila nesretnim slučajem, a u kasnijoj izjavi koju je snimio sudac uplela je muža. Ovaj je slučaj natjerao sud da bar potiče policijske i sudske službenike da snimaju izjave na samrti, te da osiguraju da onaj koji daje izjavu nije ni pod čijim utjecajem, da nije naučio što treba reći ili da nije prisiljen dati lažnu izjavu.⁵³

Kada je žena s teškim opeklinama primljena u bolnicu i kada je već dala je izjavu, ona je najčešće pod pritiskom bliže obitelji, pogotovo muža i njegove rodbine, i zato ih ne upliće u izjavu. Muž i rodbina emotivno ucjenjuju ženu te joj prijete kako bi postigli svoj cilj. Žene obično misle da će preživjeti opeklone i zbog toga pokušavaju sačuvati brak. Zato govore da su opeklone nastale nesretnim slučajem. Tek kasnije, kada shvate ozbiljnost svoje situacije, voljne su dati izjavu o točnom slijedu događaja i svim činjenicama. Često je nemoguće prepoznati ovakav mentalni sklop kod žena. Rezultat toga je da te posljednje izjave na samrti, koje bi trebale pomoći pravdi, na kraju doprinose oslobađanju okrivljenika.

Granica

Cilj ovog rada je otkrivanje žaljenja vrijednog fenomena spaljivanja mladenki zbog miraza i pokušaj pronalazjenja različitih rješenja ovog problema. Elizabeth⁵⁴, na primjer, smatra da situacija u Karnataki ukazuje na potrebu za detaljnijim policijskim istragama te boljim osposobljavanjem doktora, policijskih službenika i drugih koji imaju ovlasti snimati izjave na samrti i istraživati slučaj. Pouka je ta da bi u svakom slučaju opekline kod žena službenik/policajac trebao provesti detaljnu istragu. On bi morao sudskom forenzičaru, odnosno medicinskom vještaku dostaviti točnu povijest bolesti, omogućujući mu da nađe dokaze tijekom obdukcije kako bi mogao vidjeti radi li se o ubojstvu ili ne.⁵⁵ Zakonodavstvo koje ima razumijevanja za žrtve je neophodno kako bi moglo uzeti u obzir sve aspekte problema i pobrinuti se za prikladnu pomoć ženama.⁵⁶ Sljedeća potreba je obučavanje i senzibiliziranje sudskog, policijskog i liječničkog osoblja i tužilaca. Važno je da su različiti službenici uključeni u legalne procese osjetljivi na probleme, jer tako mogu pomagati i biti potpora ženama u svim stadijima procesa. Uz sve ovo potrebni su i sudovi koji

⁵² Elizabeth VS. *Law reform to combat domestic violence in India*. Presented at the World Bank Conference, St Petersburg, Russia; July 8–12, 2001. str. 1–13.

⁵³ Elizabeth VS. *Law reform to combat domestic violence in India*. Presented at the World Bank Conference, St Petersburg, Russia; July 8–12, 2001. str. 1–13.

⁵⁴ Elizabeth VS. *Law reform to combat domestic violence in India*. Presented at the World Bank Conference, St Petersburg, Russia; July 8–12, 2001. str. 1–13.

⁵⁵ Agnithotri A. *The epidemiologic study of dowry death cases, special reference to cases in the Allahabad zone*. Internet Journal of Forensic Medicine and Toxicology 2002;1–16.

⁵⁶ Elizabeth VS. *Law reform to combat domestic violence in India*. Presented at the World Bank Conference, St Petersburg, Russia; July 8–12, 2001. str. 1–13.

će se baviti isključivo slučajevima obiteljskog nasilja kako bi se osiguralo brzo suđenje i postavljanje posebno kvalificiranog osoblja.⁵⁷

Usto ključno je upoznavanje žena sa zakonskim odredbama kako bi mogle uspješnije prepoznati napad i kazneno goniti osumnjičenike. Kao što smo vidjeli, jedan od glavnih razloga zbog kojeg ovakvi slučajevi propadaju na sudu je manjkavost čvrstih dokaza. Kada bi institucije mogle sačuvati detaljne zapise o pritužbama žena i prikladne medicinske i ostale dokaze koji im dođu u ruke, to bi bilo veoma korisno tužiteljima na suđenjima.⁵⁸

Obećavajući napredak u ovome su vremenu uloženi napori vladinih i nevladinih sektora kako bi se našla čvrsta rješenja na razini zajednice za obiteljsko nasilje, kako bi se prekinula šutnja i kako bi se pronašle smislene opcije za zlostavljane žene. Na primjer jedna takva inicijativa je Nari Adalat koju vodi program Mahila Samakhya. Ona omogućuje neformalan sustav pravde gdje se “sudovi za žene” redovito sastaju kako bi se bavili slučajevima vezanima uz žene, uključujući obiteljsko nasilje, silovanja, razvode, sporove oko zemlje i zlostavljanja djece.⁵⁹ Otkrivanje učestalosti i manifestacija smrti zbog miraza bi moglo pomoći u smanjivanju njihove rasprostranjenosti. Na primjer uključila se i filmska industrija. “Dar ljubavi” (Gift of Love) raskrinkavanje je ubojstva zbog miraza renomirane indijske producentice Meere Dewan. Postavljanje slika mladenki koje blistaju od sreće na dan svog vjenčanja pored slika na kojima su prikazane s 90% opečenog tijela govori mnogo. Razgovori s roditeljima mladenki otkrivaju da su kćerima za miraz dali sve od televizora, preko kuhinjskih ormarića Godrej do zlata, ali nezasiťno rodbini s muževe strane nikad nije bilo dovoljno. Jedan otac slomljena srca čija je kćer umrla od posljedica zapaljivanja za rodbinu s muževe strane je rekao: “Sve sam im dao, ali srce im nisam mogao dati”. U ovom su filmu smrti predstavljene kao nesreće uzrokovane neispravnim kerozinskim štednjacima, ali činjenica je da takve nezgode uzrokuju samo djelomične opekline i to na prednjoj strani tijela. Ove su žene opečene po cijelom tijelu što može biti rezultat jedino toga da su polivene kerozinom i zapaljene.⁶⁰

Za kraj, feministica Madhu Kishwar kaže da ništa neće spriječiti probleme s mirazom dok god žene imaju pravo na nasljedstvo i dok patrijarhalan sustav koji obezvrjeđuje žene ne bude reformiran.⁶¹ Kada uključimo te mjere i pristupe problemu zapaljivanja mladenki zbog miraza, primjećujemo da dolazi do smanjivanja stope učestalosti smrti i povećavanja broja slučajeva gdje počinitelji završavaju iza rešetaka.

⁵⁷ Elizabeth VS. *Law reform to combat domestic violence in India*. Presented at the World Bank Conference, St Petersburg, Russia; July 8–12, 2001. str. 1–13.

⁵⁸ Elizabeth VS. *Law reform to combat domestic violence in India*. Presented at the World Bank Conference, St Petersburg, Russia; July 8–12, 2001. str. 1–13.

⁵⁹ Elizabeth VS. *Law reform to combat domestic violence in India*. Presented at the World Bank Conference, St Petersburg, Russia; July 8–12, 2001. str. 1–13.

⁶⁰ Melvani L. *Women fighting for women: India's activist film directors*. *Hinduism Today* 1995;2:1–6.

⁶¹ Eugene N, Basu N. “What am I worth?” *Orbit: Women and Marriage* July 2002.

LITERATURA:

- Agnithotri, A. *The epidemiologic study of dowry death cases, special reference to cases in the Allahabad zone*. Internet Journal of Forensic Medicine and Toxicology 2002;1–16.
- Dugger, C. *Kerosene, weapon of choice for attacks on wives of India*. The New York Times. Dec 26, 2000.
- Elizabeth, VS. *Law reform to combat domestic violence in India*. Presented at the World Bank Conference, St Petersburg, Russia; July 8–12, 2001. str. 1–13.
- Garzilli, E. *Newly-wedded bride burnt. A women's new year*. Asiatica 1999; 5:1.
- "Health Consequences of Violence Against Women." In: *Women's Health in South-East Asia* (Book Online). New Delhi, India: WHO, 1995. str. 1–4; dostupno na [http:// w3.whosea.org](http://w3.whosea.org).
- Melvani, L. *Women fighting for women: India's activist film directors*. Hinduism Today 1995;2:1–6.
- Menon, P. *Dowry deaths in Bangalore*. *Frontline*. Harvard School Public Health. 1999;64–73.
- Menon, P. *Inside the burn wards*. *Frontline* 1999;16–17.
- Rugene, N, Basu N. "What am I worth?" *Orbit: Women and Marriage* July 2002.
- Sharma, BR, Harish D, Sharma V, Vij K. *Kitchen accidents vis-a'-vis dowry deaths*. *Burns* 2002; 28:250–3.
- Staff. Karachi: man burns wife to death: Sindh high court moved for custody of child. *Dawn* Dec 8, 2000 (Journal Online); dostupno na URL: <http://www.dawn.com/2000/12/08/local11.htm>; Internet; accessed Dec. 8, 2003.
- Thakur, H. *Are our sisters and daughters for sale*. *India Together* 1–3.

BILJEŠKA O PREVODITELJICI:

Zovem se Veronika Janjić, studiram na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, peta sam godina studija engleskog jezika i sociologije. Radim kao pripravnica u prevoditeljskoj firmi Ciclope. Prijatelji oko mene se bave što sportom što glazbom, ali ja nemam takvih talenata. Sluha nemam, a nedostatak prednjeg križnog ligamenta u desnom koljenu me pomalo onesposobio za sport. U budućnosti se vidim u nekoj prevoditeljskoj firmi, možda vlastitom obrtu, a u slobodno ću vrijeme definitivno čitati knjige. Dosad sam čitala sve i svašta, od Dostojevskog, Joycea, Dickensa, Do suvremenijih, kao Paula Beattyja ili omiljene mi Toni Morrison. Tko zna, možda jednog dana i napišem nešto. Dotad ću se morat zadovoljiti pisanjem seminarskih radova na fakultetu.